

SOSYAL MEDYA ORTAMINDA FUTBOL VE NEFRET SÖYLEMİ: MESUT ÖZİL ÖRNEĞİ

Cem YÜCETÜRK¹

Onur AKYOL²

ÖZ

Sosyal medyanın gelişmesi ile birlikte geleneksel medyanın sınırlı etkileşimi, tek yönlü bilgi akışı sağlayan ve kullanıcı katılımına olanak tanımayan pasif yapısı yerini kullanıcıların yorumlarını, ürettikleri içerikleri ve kişisel görüş ve deneyimlerini paylaşmasına izin veren yeni medya araçlarına bırakmıştır. Sosyal medya uygulamaları birçok olumlu özelliği beraberinde getirmesine karşın birtakım sosyal sorunlara da neden olduğu söylenebilir. Sosyal medya platformları aracılığı ile tekrardan dolaşıma sokulan ırkçı, cinsiyetçi ve şiddet içerikli söylemlerin kullanıcılar tarafından sanal ve kamuya açık ortamlarda paylaşılması da günümüzde önemli bir sorun olarak karşımıza çıkmaktadır. İnsanlar sosyal medyada daha fazla etkileşim, beğeni ya da karşıt görüş alma amacıyla kendi görüş ve fikirlerini çok daha sert, direkt ve hedef göstererek belirtebilmektedirler. Nefret söylemi olarak kabul edilen bu tarz söylemler insan haklarına yönelik önemli bir tehdit unsuru olarak değerlendirilmektedir. Nefret söylemlerinin en çok kullanıldığı alanlardan birisi de futboldur. Kimi kullanıcılar sosyal medya ortamları vasıtasıyla şiddet dilini kullanarak futbolculara ya da futbolun diğer unsurlarına yönelik nefret içerikli söylemler üretmektedir. Nefret söylemleri yüzünden mağduriyet yaşayan futbolcuların başında ise Türk asıllı Alman futbolcu Mesut Özil gelmektedir. Mesut Özil'in 2018 yılında Rusya'da düzenlenen Dünya Kupası sonrasında kendisine yönelik ırkçı ifadeler yüzünden Milli Takımı bıraktığını açıklamasından sonra sosyal medyada konu ile ilgili kullanıcıların paylaştıkları içerikler söylem analizi yöntemi ile incelenmiştir. İnceleme sonucunda Özil'in nefret söylemi olarak adlandırılacak birçok ifadeye maruz kaldığı tespit edilmiştir. Bu çalışma sosyal medyada yer alan futbola ilişkin nefret söylemlerini ortaya çıkarmak ve bu konuda en azından futbol seyircisinde ve futbol medyasında farkındalık oluşturmak açısından önemlidir.

Anahtar Kelimeler: Sosyal Medya, Futbol, Mesut Özil, Nefret Söylemi

FOOTBALL AND HATE SPEECH IN SOCIAL MEDIA: MESUT ÖZİL EXAMPLE

ABSTRACT

With the development of social media, the limited interaction of traditional media, the passive structure that provides one-way information flow and does not allow user participation, is replaced by new media tools that allow users to share their comments, the content they produce and their personal views and experiences. Although social media platforms bring many positive features, it can be said that they cause some social problems. The issue of sharing racist, sexist and violent discourses that are re-circulated through social media platforms in a virtual and public environment by users is an important problem nowadays. People can express their opinions and ideas in a much more rigid, direct and targeted way in order to get more interaction, likes or opposing views on social media.

¹ Öğr. Gör., Amasya Üniversitesi, Sosyal Bilimler M.Y.O., cem.yuceturk@amasya.edu.tr, ORCID ID: 0000-0001-6641-8790.

² Dr. Öğr. Üyesi, İstanbul Üniversitesi, İletişim Fakültesi, onurakyoll@gmail.com, ORCID ID: 0000-0003-3417-9777.

This kind of discourse, which is accepted as hate speech, is considered as an important threat to human rights. One of the most used areas of hate speech is football. Some users use hate speech through social media to produce hate speech about football players or other elements of football. The German of Turkish origin football player Mesut Özil is one of the leading football players who have been victimized by hate speech. After Mesut Özil announced that he left the national team because of the racist expressions against him after the World Cup held in Russia in 2018, the contents about this subject shared by the users on social media were examined with the discourse analysis method. This study is important for revealing hate speech related to football in social media and at least for creating awareness on football audience and football media.

Keywords: Social Media, Football, Mesut Özil, Hate Speech

GİRİŞ

Sosyal medya platformları her teknolojik yenilik gibi temelde, insan yaşamını kolaylaştırmak için ortaya çıkmıştır. İnsanlar ve toplumların daha demokratik bir iletişim ortamına kavuşmasını sağlayan sosyal medya araçları toplumsal anlamda hayatımızın hemen hemen her alanında birçok değişim ve dönüşüme yol açtığı söylenebilir.

Medya yayıncılığı açısından bakıldığında yaşanan hızlı ve köklü değişiklikler yeni yayıncılık türlerinin ortaya çıkması ve bu yayın türlerinde kullanıcıların daha aktif şekilde yer almasını sağlamıştır (Timisi, 2003: 82). Kullanıcının aktif rol aldığı sosyal medya platformları ile ilgili olarak önem arz eden konuların başında siber ortamlarda hiçbir baskı altında kalmadan, özgürce yapılan içerik paylaşımları gelmektedir.

Yeni iletişim teknolojilerinin dünyayı ve insan yaşamını nasıl değiştirdiği sorunu, yalnızca iletişim çalışmalarının değil aynı zamanda iletişim ile ilişkili olan diğer birçok disiplinin ilgi gösterdiği bir konu haline gelmiştir. Bununla birlikte yaygın olarak çalışmalarda kullanılan ortak söylemlerden birisi de yeni medyanın ve yeni iletişim teknolojilerinin dünyayı hiç olmadığı kadar küçülttüğü, zaman ve mekân tanımlamalarını değiştirdiğidir. McLuhan yeni iletişim teknolojilerinin insanları özgürleştiren ve eşitleştiren bir güç olarak görmektedir (Alankuş, 2003: 35-36). Bunun sebebi günümüzde iletişimin demokratik bir hale bürünerek zaman ve mekândan bağımsız olarak herkesin istediği bilgiye eşit mesafede olmasıdır. Bilginin her yerde her an ulaşılabilir ve kullanıcılar tarafından üretilebilir olması iyimser bir süreç olarak görülebilir. Ancak artan bilgi enformasyonu dünyayı küçük bir köye dönüştürürken insanların eski özel kimliklerini değiştirerek teknolojinin bir parçası olarak sosyal bir

yapı içerisinde yeni kimliklere bürünmelerine neden olur. Sistem içerisinde ekonomik ya da entelektüel güçleri sebebi ile gündem belirleyici rolde olanlar, teknolojinin imkanlarını kullanarak insanları yanıltabilir veya motive edebilir (Yengin ve Bayrak; 2018: 60).

Sosyal medyanın birçok olumlu özelliği beraberinde getirmesine karşın birtakım sosyal sorunlara da yol açtığı söylenebilir. İletişimin demokratikleşmesi, bilgiye ulaşımın kolaylaşması, etkileşimin artması ve kullanıcıların aktif konuma geçmesi gibi olumlu özelliklerin yanında özel hayatın gizliliği, güvenlik, kişisel verilerin paylaşımı ve sosyal medya bağımlılığı gibi birtakım sorunlarla karşılaşmıştır. Bu sorunlardan bir diğeri de yeni medya uygulamaları aracılığı ile tekrardan dolaşıma sokulan ırkçı, cinsiyetçi ve şiddet içeren söylemlerin kullanıcılar tarafından sanal ve kamuya açık ortamlarda paylaşılmasıdır (Binark vd., 2009: 220).

Nefret söylemleri, insan hakların ihlaline yönelik önemli bir tehdittir. Bununla birlikte nefret söylemi hakkında genel bir uzlaşma ve netlik söz konusu değildir. Nefret söyleminin nerede başladığı ya da bittiği hakkında genel bir yargı bulunmamaktadır; ancak tüm bunlar bu söylemlerin önemini, gücünü ve etkisini azaltmamaktadır (Keyman, 2013: 9).

Medyada nefret söylemi, güçlü olanın güçlü olmayan üzerindeki iktidarını ve ırkçılığın ya da cinsiyetçiliğin tekrardan üretimine neden olduğu için önemlidir. Bireylerin sorgulaması gereken, kendi kimlikleri için kullanılan ifadelerin kendilerine bir sıkıntı verip vermediğini sorgulamaktır. Eğer bir rahatsızlık söz konusu ise, orada nefret söyleminin varlığından söz edilebilir (Tunçay, 2017: 55-56).

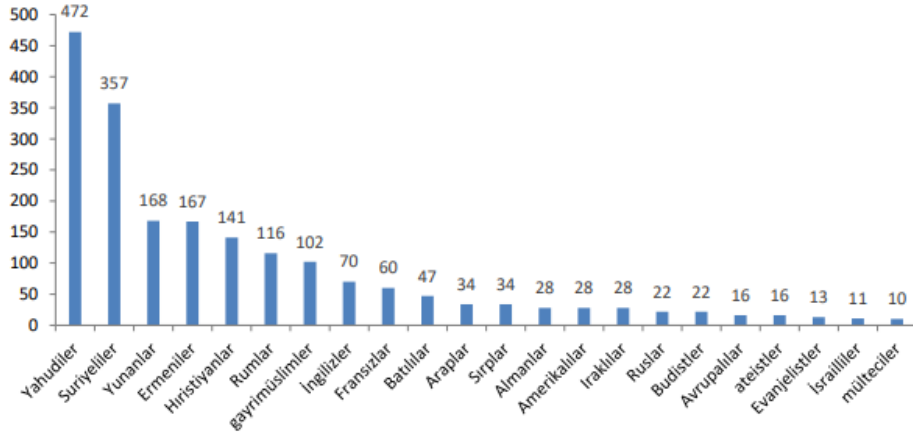
Nefret söylemi, nefret suçuna giden yolun başlangıç noktasıdır. Bu söylemler nefret suçunun ortaya çıkmasını sağlayan tahammülsüzlüğün ve hoşgörüsüzlüğün dışavurumudur (İnceoğlu, 2013: 76). Nefret söylemi, aşağılama, sözlü taciz ya da hakaret gibi halihazırda suç sayılan herhangi bir davranış biçimini içerdiğinde nefret suçu olarak da ifade edilebilir (ECRI, 2016: 19). Nefret söylemi coğrafyadan coğrafyaya, gücü elinde bulunduran gruplara bağlı olarak değişmektedir. İktidar gücünü elinde bulunduran grupların kendilerini hiyerarşik olarak üstte görme gibi

ayırıcı tutumları diğer bireylerin ya da grupların nefret suçuna maruz kalmalarına yol açabilmektedir (Göregenli, 2013: 67).

“Bir kişi ya da gruba, ait olduğu kimliği, inancı, politik görüşü, cinsiyeti ya da cinsel yönelimi gibi nedenlerle, farklı biçimlerde zarar verme amacıyla saldırılması sonucunda oluşan suçlar genel olarak “nefret suçu” olarak adlandırılmaktadır.” (Göregenli, 2013: 67).

Nefret söylemlerinin en çok kullanıldığı alanlardan birisi de futboldur. Türkiye’de ve dünyada oldukça popüler olan futbol, her unsuru ile medyada gündem oluşturabilmektedir. Kimi zaman derbi maçlarda yaşanan gerginlikler, hakem kararları, rakip taraftarlarla tartışmalar, teknik direktörler, futbolcular ya da futbol yorumcuları hem geleneksel medyada hem de yeni medya araçlarında kendilerinden söz ettirmektedir. Geleneksel medyada futbol üzerinden üretilen nefret dili sosyal medya kullanıcılarının ürettikleri içeriklere de yansımaktadır (Talimciler, 2014: 37). Futbol ile ilgili konularda ötekileştiren, hedef gösteren, şiddet içeren, ırkçılık ya da cinsiyetçilik barındıran söylemleri sosyal medyada görmek mümkündür.

Hrant Dink Vakfı “2018 Mayıs-Ağustos Nefret Söylemi İzleme Raporu”nda medyada yer alan nefret söylemi içeren haber ve yazıları incelemiştir. Rapora göre 2018 yılı Mayıs-Haziran-Temmuz-Ağustos aylarını kapsayan dört aylık dönemde ulusal, etnik ve dini grupları hedef alan 1537 köşe yazısı ve haber tespit edilmiştir. İncelenen tüm yazılarda 51 farklı grup hakkında 2035 adet nefret söylemi içeriği bulunmuştur. Rapora göre hedef alınan gruplar ve maruz kaldıkları nefret söylemi sayıları grafik 1’de verilmiştir (Hrant Dink Vakfı, 2018: 5).

Şekil 1: Hedef Gruplara Göre Nefret Söylemi

Kaynak: Hrant Dink Vakfı "2018 Mayıs-Ağustos Nefret Söylemi İzleme Raporu"

Hrant Dink Vakfı'nın düzenli olarak yapmakta olduğu araştırmalar dünyada olduğu gibi ülkemizde de medyanın fazlaca önyargılı ve ayrımcı bir dil kullanıldığını ortaya çıkarmaktadır. Evrensel ve ulusal yayıncılık ilkelerine dikkat edilmeden yapılan haberler ve yazılan köşe yazıları, nefret söylemi konusuna gereken önemin verilmediğini göstermektedir. Özellikle manşetlerde ve haber içeriklerinde kullanılan kışkırtıcı, ırkçı ve ayrımcı dil; kamuoyunda düşmanlığın ve ayrımcı duyguların daha rahat ortaya çıkmasına neden olmaktadır.

Yazılı ve görsel olarak futbol medyası da içeriklerinde rating kaygısı ile şiddet dilini sıkça kullanarak futbolu şekillendirmektedir. Hayatın giderek daha fazla magazinleşmesi, futbol programlarını, futbolcuları, futbol yöneticilerini bu magazin önemli parçaları haline getirmektedir. Futbolun erkek kimliğinin şekillenmesindeki etkileri göz önünde bulundurulduğunda futbol programları sık sık "adam gibi adam, erkek gibi vb" ifadelerine yer verilmesi bir rastlantı değildir (Talimciler, 2014: 124).

1. Futbol Fanatizmi ve Sosyal Medyada Nefret Söylemi

Özellikle futbolda fanatizmin şiddet ve nefretle birleşmesi durumunda fanatizmin olumsuz sonuçlarının ortaya çıkması söz konusu olabilir. Fanatizm köken olarak fan kelimesinden gelmektedir. İngilizce kökenli bir kelime olan fan, birini ya da bir grubu tutkulu bir şekilde seven insan olarak açıklanabilir. Fanatizm ise, "din, siyaset, spor, eğlence vb. herhangi bir alanda ya da konuda, kişinin aşırı duygular beslemesi, kendini sözü edilen kişi ya da olguya adanmasıdır" (Eker, 2010: 176). Türk

Dil Kurumu ise fanatizmi tek kelime ile “bağnazlık” olarak tanımlamıştır (TDK, 2018).

Futbol kültürü içinde nefret söylemi, akademik çalışmalarda sıkça araştırılan bir konu olmasına rağmen, sosyal medyada futbol ile ilgili hesaplarda nefret söyleminin nasıl tartışıldığına sınırlı ilgi gösterilmiştir. Konu ile ilgili akademik çalışmalar, öncelikle stadyum içinde ve sahada var olan nefret söylemlerine odaklanmıştır. Fakat sosyal medyanın ortaya çıkışı, nefret söylemlerinin diğer araçlar vasıtası ile iletilmesini araştırmak için yeni fırsatlar ortaya çıkarmıştır. Sosyal medya, futbola ilişkin anlık nefret söylemleri içeren içerikleri araştırmak ve incelemek için önemli fırsatlar doğurmuştur. Bu konuda yapılan ilk araştırmalar sosyal medya araçlarının nefret içerikli söylemlerinin daha fazla yayılmasına neden olduğunu belirtmiştir. Sosyal medyada kullanıcıların kimi zaman anonim hesaplarla var olması ve cinsiyetçiliğin, şiddet dilinin ya da ırkçılığın tek tuşla iletilebiliyor olması nefret söylemlerinin rahatlıkla dolaşıma sokulması için gerekli ortamı hazırlamaktadır. (Cleand, 2014: 418).

Avrupa Konseyi'nin Bakanlar Komitesi tarafından yayınlanan “nefret söylemi” konulu Tavsiye Kararı'nda nefret söylemi şu şekilde tanımlanmıştır:

“Nefret söylemi kavramı ırkçılığı, yabancı düşmanlığını veya azınlıklara ve göçmenlere yönelik saldırgan, etnik merkezci, ayrımcı ve düşmanca bir şekilde, hoşgörüsüzlüğe dayalı nefret biçimlerini yayan, kışkırtan, teşvik eden veya meşrulaştıran her türlü ifade biçimini kapsamaktadır.” Dolayısıyla bir ifadenin nefret söylemi olabilmesi için ilk olarak belirli bir bireyin veya bir grubun hedef alınmış olması gereklidir (Weber, 2009: 3).

Nefret söylemleri, içerisinde aşırıca abartı bulundurmakta ve bu abartılar nedeni ile oluşan önyargılardan meydana gelmektedir (Post, 2009: 123). Nefret söylemi; bir kişi ya da grubu ırkı, cinsiyeti, gelenekleri, dini, cinsel tercihleri, engelliliği, ahlaki ya da politik fikirleri, ekonomik durumu, mesleği ya da görünüşü ve benzeri herhangi bir özelliği nedeniyle aşağılamaya, caydırmaya ve onlara karşı şiddet veya önyargıyı oluşturmayı amaçlayan ifadeleri tanımlamak için kullanılmaktadır (Pankowski, 2007: 1).

Nefret söylemi, bir kişiyi veya bir grubu hedef alan ve bu kişilerin doğuştan gelen özellikleri nedeni ile önyargılı, düşmanca ve art niyetli ifadeler olarak tanımlanabilir. Nefret söylemi; ırk, dil, din, etnik köken, cinsel tercih vb. özellikler sebebi ile hedeflenen kişi ya da gruplara karşı düşmanca, incitici, küçük düşürücü, mağdur edici ve şiddete teşvik edici bir amaç gütmektedir. Futbol medyası da ırkçılık, aşırı milliyetçilik, cinsellik öğelerini kullanarak erkek egemen söylem üzerinden yabancı düşmanlığı olarak yorumlanabilecek nefret söylemi ifadelerine yer vermektedir (İnceoğlu, 2013: 78-79).

Toplumda kimlerin ortak ahlaki sorumluluk çemberinde olduğunu belirleyen unsurlardan birisi de medyadır. Bir medya metni bir gruba veya bir grubu oluşturan insanlara yönelik nefreti destekliyse ve bunun nedeni o gruba ait olduğu belirtilen özellikler ise; bununla birlikte sırf bu gruba ait oldukları için küçümseniyor ya da belli olaylardan sorumlu tutulup temel haklarından mahrum bırakılıyorsa, o medya metninin nefret söylemi barındırdığı söylenebilir (Çınar, 2013: 142-143). Medya, söylemi kendi işine gelecek şekilde şekillendirerek insanlara sürekli mesaj iletmektedir. Ortak kimliğin içeriğini belirleyerek, o kimliğin sosyo-kültürel bir kabul kazanmasına yardımcı olur. Farklı gruplara ise farklı toplumsal roller vererek aralarında ayırım yapılmasını sağlayabilir. Farklı kimlikleri “iyi-kötü” olarak ayırabilir ve bu sayede “kabul gören” ve “kabul görmeyen” kimlik kategorileri üretebilir. Daha uç örneklerde ise medya, “biz ve onlar” arasındaki ilişkiyi bir milli mücadele konusu gibi şekillendirip nefret söylemlerinin toplumu oluşturan bireyler tarafından kabul edilmesine yola açabilir (Yumul, 2013: 130).

Sosyal medyada çoğunlukla içerikleri insanların kendisi üretmektedir. Ortaya çıkan bu çeşitli yapı toplumun çoğunluğunu yasıtma bakımından geleneksel medyaya göre daha elverişli bir alandır. Sosyal medyada en uç görüşlerden, sıradan bir kullanıcının fikir ve görüşlerine kadar her türlü farklı içeriğe erişmek olanaklı olduğu gibi geleneksel medya aracılığı ile aktarılan hâkim ideolojiye dair izlere de rastlamak mümkündür. Bu yönden incelendiğinde sosyal medya, nefret söyleminin ilk olarak üretildiği alan değildir. Nefret söylemi öncelikle bizzat toplumun kendisi tarafından sosyolojik, kültürel ve politik yapısı, geçmişi, örf ve adetleri etrafında şekillenir. Sosyal medyanın bu noktada katkısı ise nefret söyleminin yaygınlaşmasına imkân

veren yeni araçlar ortaya çıkarması ve söz konusu ifadelerin gün geçtikçe gelişmekte olan teknolojisi ile üretmeye devam etmesidir (Vardal, 2015: 140-141).

Sosyal medya mecralarında yaratılan ve dolaşıma sokulan nefret söylemleri ile alakalı belki de en dikkat çekici olay, aşırı ve aykırı düşüncelere sahip olmayan kullanıcılar tarafından da maruz kalınan bu tarz söylemlerin farkında bile olmadan kabul edilebilmesidir. İnsan, toplumsal hayatın hemen hemen her alanında olduğu gibi sosyal medyada da bir topluluğa aidiyetini kanıtlamak için diğerlerini dışlamak durumunda bırakılabilir. Bir süre sonra nefret söylemi barındıran ifadeler bireylerin gözüne sıradan ve normal bir fikirmiş gibi görünürler (Vardal, 2015: 141).

Geleneksel medyada etik ilkelere uygulanan ekonomik yaptırımlar sebebi ile daha fazla dikkat edilirken yeni medyada aynı duyarlılık gösterilmemektedir. Çoğu sosyal medya platformu daha fazla kar elde etmek için bu etik duyarlılıkları görmezden gelebilmektedir. Gündemi oluşturabilecek birçok önemli olay varken özellikle internet sitelerinin ana sayfalarında genellikle magazin haberleri, siyasilerin birbirleri ile kavgaları ya da erotik kadın fotoğrafları bulunmaktadır. Nefret söylemi haberlerin manşetinde, haberde kullanılan fotoğraflarda başlayarak kullanıcı yorumlarında son bulabilmektedir. Bu içerikler hâkim söylemin yeniden üretilmesinde kullanılan önemli araçlardan birisidir. Sosyal medyada geleneksel medyadan daha rahat şekilde nefret söylemleri dolaşıma sokulabilmektedir (Dirini, 2010: 56).

Sosyal medya platformları, nefret barından ifadelerle doludur. Bir ırkı ya da toplumu ilgilendiren bir YouTube videosunun yorumlar kısmına hızlıca bakıldığında atıldığında, sorunun ne kadar yaygın olduğu gözlemlenebilmektedir. Google, Facebook ve Twitter gibi büyük sosyal medya şirketlerinin çoğu, sayfalarında nefret söylemlerine izin verilip verilmediğine ilişkin politikalara sahip olsalar da, bu politikalar genellikle tutarlı bir şekilde uygulanmamaktadır (Ring, 2013: 3).

Futbol fanatizmi farklı sosyal ve tarihsel bağlamlarda incelenmesi gereken karmaşık, heterojen ve dinamik bir olgudur. Bir ülkede futbol maçlarındaki şiddetin doğasını ve dinamiklerini tam olarak kavramak için o ülkenin kültürel, sosyal ve tarihsel özellikleri bilmek önemli rol oynayabilir. Buna rağmen, bazı çarpıcı ulusal ve uluslararası benzerlikler tanımlanabilir. Fanatik kimliğin altı evrensel özelliği

bulunmaktadır. Bunlar; heyecan ve zevk verici duygusal uyarılma, ağır bir maskülenlik, bölgesel kimlikler, itibarın bireysel ve kolektif yönetimi, dayanışma, aidiyet duygusu ve egemenliğin, özerkliğin temsili gibi özelliklerdir. (Spaaj, 2008: 371).

FIFA'nın nefret söylemleri hakkında düzenlemeleri, taraftarları ve oyuncuları her türlü ayrımcılığa karşı korumak için açık yönergeler ortaya koymakta ve ayrımcı davranışlara yaptırım uygulamak için çeşitli çalışmalar yapmaktadır. FIFA tüzüğü'nün 4. maddesinde "İrk, ten rengi, etnik, ulusal ya da sosyal köken, cinsiyet, engellilik, dil, din, siyasi görüş ya da başka herhangi bir görüş, zenginlik, doğum ya da herhangi bir kişi nedeniyle bir ülkeye, özel kişiye ya da bir gruba karşı cinsel yönelim veya başka herhangi bir sebeple her türlü ayrımcılık, kesinlikle yasaktır ve bu suçu işleyenler tüm futbol organizasyonlarından men edilme cezası alabilir" ifadesi yer almaktadır (FIFA, 2016: 7).

Futboldaki nefret söylemleri ile mücadele etmek için taraftarları ve taraftar gruplarını bir araya getiren ve sporu sosyalleşmek için kullanmayı hedefleyen "Fare Network" isimli uluslararası organizasyonun 2018 yılında yayınladığı raporda futbolda en çok karşılaşılan nefret söylemi türleri homofobi, islamafobi, ırkçılık, cinsiyetçilik ve yabancı düşmanlığı olduğu belirtilmiştir (<https://www.farenet.org>, 2018: 6).

Talimciler, Balkız ve Önen'in 2011 yılında yapmış olduğu "Futbolda Fanatizm, Taraftarlık ve Şiddet" başlıklı araştırmada Fenerbahçe, Galatasaray, Beşiktaş ve Trabzonspor taraftarlarından oluşan 1500 kişiye futbol fanatizminde medyanın rolünü incelemek amacıyla bir takım sorular yöneltmişlerdir. Bu dört takımın taraftarlarının futbol programlarını izleme oranları %86 ile %75 düzeyi arasında olduğu belirtilmiştir. Bu yüksek izleme oranları medyanın kışkırtıcı dil kullanımını göz önüne alındığında futbol izleyicisinin de bu dilden etkilenmesine neden olduğu söylenebilir. Medyanın kışkırtıcı dil kullanımına etki eden önemli bir unsur da futbol yöneticilerinin yapmış oldukları açıklamalardır (Talimciler vd., 2011).

2. Futbol'da Nefret Söylemine Bir Örnek: Mesut Özil

Bu çalışma kapsamında incelenecek olan son konu 2018 Dünya Kupası öncesinde, sırasında ve sonrasında Türk asıllı Alman futbolcu Mesut Özil hakkında üretilen içerikler olacaktır. Özellikle Mesut Özil hakkında inceleme yapılmasının temel sebebi ise Özil'in, Alman vatandaşı olmasına ve Alman Milli Takımı forması giymesine rağmen, Almanya'da maruz kaldığı ırkçı nefret söylemleri yüzünden yaşanan olaylar neticesinde Alman Milli Takımı'nı bırakmasına kadar uzanan tartışmalardır.

Mesut Özil, tartışmasız günümüzün ve son 10 yılın en çok tanınan futbolcularından biridir. Kariyerinde birçok büyük takımda forma giymiştir. Dünyanın en büyük futbol kulübü olarak bilinen Real Madrid takımında 159 maçta oynamış ve tüm dünya tarafından bilinen bir isim haline gelmiştir. Sonrasında şu anda halen oynamakta olduğu İngiltere'nin köklü futbol kulüplerinden Arsenal'a transfer olmuştur. İngiltere Premier Lig'i günümüzde futbol ekonomisinin zirvesini temsil etmektedir. Dünyanın en değerli ligi konumunda olan İngiltere Premier Lig kulüpleri transfere ve futbolcu maaşlarına en çok para harcayan futbol ligidir. Mesut Özil ise Premier Lig'in yıldızlarından birisi olarak en çok maaş kazanan beşinci futbolcudur (<https://www.forbes.com>, 2019).

Mesut Özil kazandığı paranın yanı sıra aynı zamanda sosyal medyada dünyanın en çok takip edilen futbolcuları arasındadır. 2018 yılında UEFA'nın hazırlamış olduğu sosyal medya raporuna göre Özil, aktif futbolcular arasında Facebook'da en çok beğenilen beşinci futbolcu, Twitter'da ise C.Ronaldo ve Neymar'dan sonra üçüncü futbolcudur (UEFA, 2018). Mesut Özil olayına değinmeden önce bu bilgilerin verilmesinin sebebi Özil'in futbol kamuoyundaki yerini açıklanmaya çalışılmasıdır.

Mesut Özil, ülkesi Almanya'nın son yıllarda çıkarmış olduğu en yetenekli futbolculardan birisi olduğu tartışmasız bir gerçektir. 2018 Temmuz ayında Alman Milli takımını bıraktığını açıklayan futbolcu bu süre zarfında ülkesi adına 92 maçta 23 gol, 33 asistin yanı sıra 1 Dünya Kupası kazandırmış ve ülkesinde 5 defa yılın futbolcusu seçilmiştir (<https://www.transfermarkt.com.tr>, 2019). Bu başarılarına

rağmen hiçbir zaman tam olarak kendisini Almanya'ya kabul ettirememiştir. Futbolda ırkçılık oyun sırasında sürekli olarak kendini yeniden gösteren karmaşık bir olgudur (Garland ve Rowe, 2001:4). Mesut Özil de özellikle milli formasını giydiği Almanya'da oynadığı maçlarda taraftarlar ile medyanın başlıca konularından birisi haline gelmiş ve ırkçı ifadelerle maruz kalmıştır. Alman medyası ve kamuoyu ile Mesut Özil arasındaki bu gerginliğin temel sebebi Cumhurbaşkanı Recep Tayyip Erdoğan'ın İngiltere ziyareti sırasında buluşması ve birlikte fotoğraf çektirmeleridir. Bu dönemde Türkiye ve Almanya arasında yaşanan siyasi polemikler ve Türkiye'deki seçim süreci de olayın ateşlenmesinin diğer nedenlerindedir.

Şekil 2: Mesut Özil ve Cumhurbaşkanı Recep Tayyip Erdoğan'ın Fotoğrafi

Kaynak: tr.sputniknews.com/avrupa/201805281033615404-afd-mesut-ozil-erdogan-fotograf-alman/ (Erişim Tarihi: 09.09.2018)

2018 yılında Rusya'da düzenlenen Dünya Kupasının başlamasına bir ay kala Almanya Futbol Federasyonu Başkanı Reinhard Grindel'in Twitter üzerinden yayımladığı "*Almanya Futbol Federasyonu göçmen kökenli futbolcularımızın özel durumuna saygı gösterir ve dikkate alır. Almanya Futbol Federasyonu, Sayın Erdoğan tarafından yeterince dikkate alınmayan değerleri savunur. Bu nedenle milli futbolcularımızın Erdoğan'ın seçim kampanyası için istismar edilmesi iyi değil. İki oyuncumuzun bu eylemi Almanya Futbol Federasyonu'nun uyum konusundaki çalışmalarına yardımcı olmadı*" açıklama tartışmaları daha da alevlendirmiştir (http://www.dw.com.tr, 2018). Bunların yanı sıra Alman siyasetçiler ve Alman medyası da Erdoğan ile fotoğraf çektiren Mesut Özil ve İlkay Gündoğan'ın Almanya'dan özür dilemesi gerektiğini belirten açıklamalar yapmışlardır (http://www

setav.org, 2018). Almanya'daki aşırı sağ parti AFD'nin yönetim kurulu üyesi Beatrix von Storch, Cumhurbaşkanı Recep Tayyip Erdoğan ile buluşan futbolcu Mesut Özil'e tepki göstermiş, Özil'i 'başarısız bir uyumun rol modeli' şeklinde tanımlayarak "Erdoğan ile fotoğraf çektiren kişi Alman olamaz" söyleminde bulunmuştur (<http://www.tr.sputniknews.com>, 2018).

Almanya'nın Dünya Kupası öncesi Avusturya ile yaptığı hazırlık maçı sırasında topla her buluşmasında ısıklanan Mesut Özil, hem Almanya Futbol Federasyonu'nun, hem Alman siyasetçilerinin ve medyanın hem de taraftarların tribünde gerçekleştirdiği ırkçı tepkilerin hiçbirine karşılık vermemiştir. Milli Takım teknik direktörü Jochaim Löw ve bazı takım arkadaşları dışında Almanya'da kimsenin savunmadığı Mesut Özil sessizliğini Almanya'nın Dünya Kupası'nın sona ermesine kadar bozmamıştır. Son Dünya Kupası Şampiyonu Almanya'nın en etkili oyuncularından birisi olan Özil, takımının grup aşamasında elenmesinin en büyük sorumlusu olarak yaftalanmıştır. Hatta Alman Milli Takımı'nın idari sorumlusu Oliver Bierhoff "Dünya Kupası'nı Mesut Özil olmadan geçirmeyi düşünmeliydik" açıklamasını yaparak takımın elenmesinin sebebi olarak Mesut Özil'i hedef göstermiştir (<http://www.ntvspor.net>, 2018).

Dünya Kupası sırasında ve sonrasında tepki olarak hiçbir basın organına açıklama yapmayan Özil, kendisini ifade etmek için Twitter'ı seçmiştir. 22 Temmuz 2018 günü gündemi oluşturan açıklamalar yapan Özil; *"Almanya'da büyüdüm ama ailemin kökleri Türkiye'den. İki kalbim var. Biri Alman biri Türk. Annem her zaman bana geçmişimi, aile geleneklerimizi unutmamamı öğütledi. Cumhurbaşkanı Recep Tayyip Erdoğan ile buluşmam siyasi ya da seçimlerle alakalı değildi. Benim için Cumhurbaşkanı ile fotoğraf çektirmek ailemin ülkesinin en üst düzey yetkilisine saygı göstermekti. Recep Tayyip Erdoğan ile ilk kez 2010'da Berlin'deki Almanya-Türkiye maçını Angela Merkel birlikte izledikten sonra buluşmuştum. Cumhurbaşkanı ile son buluşmamızda ise politika değil, her görüşmemizde yaptığımız gibi futbol konuştuk"* diyerek kendini ifade etmiştir. 3 sayfa ve 2320 kelimededen oluşan açıklamasının devamında *"Almanya'nın Dünya Kupası'ndaki başarısız performansından kendisinin sorumlu tutulduğunu"* iddia ederek, *"kendisinin ve ailesinin; gönderilen e-mailler,*

edilen telefonlar ve sosyal medyada paylaşılan mesajlar ile tehdit edildiklerini” de belirtmiştir. Açıklamanın dikkat çekici noktalarından birisi de kendisinin özür dilemesi gerektiğini belirten açıklamalar yapan Almanya Futbol Federasyonu Başkanı Reinhard Grindel’in 2004 yılında milletvekili iken “Çok kültürlülük gerçekte bir efsaneden ibarettir ve ömür boyu bir yalan olarak kalacaktır” şeklindeki demecini hatırlatması ve kendisine ırkçılık ve saygısızlık yapıldığını hissettiğini söylemesidir. Açıklamanın en vurucu noktası ise Alman Milli Takımı’nı bıraktığını söylerken “Onların gözünde, kazandığımızda Alman, kaybettiğimizde ise göçmenim” cümlesi Özil’in maruz kaldığı ırkçı ifadelerin en masum şekilde dışa vurumu olarak ifade edilebilir.

Özil, Alman medyası için ise *"Onlar sadece benim Türk köklerimi ve yetişme tarzımı eleştirdi. Gazeteler, Alman ulusunu bana karşı cepheleştirmeye çalıştı. Medya çifte standart yaparak beni üzdü. Mesela eski Almanya Milli Futbol Takımı kaptanı Lothar Matthaus bir başka dünya lideriyle buluşmuştu. Fakat o neredeyse hiç eleştiri almadı. Türk olmam beni daha kolay bir hedef mi yapıyor?"* açıklamasını yaparak medyanın uyguladığı çifte standarta dikkat çekmiştir. Medyada kendisi hakkında yer alan karalama kampanyası sebebi ile Almanya’da kendi okuduğu okulda yapacağı konuşmanın da iptal edilmesinin kendisini çok üzdüğünü de ayrıca belirten Özil’in maruz kaldığı ayrımcılıkları örneklendirerek açıklaması yaşadığı sıkıntıların daha net anlaşılmasını sağlamıştır (<http://www.tr.sputniknews.com>, 2018). Alman basını Mesut Özil’in açıklamaları sonrasında ikiye bölünmüş ve bazı medya kuruluşları Mesut Özil’i suçlamaya devam edip açıklamalara fazla yer vermezken bazıları ise durumun ciddiyetinin farkına varıp açıklamaları manşetlerden okuyucularına duyurmuştur.

Mesut Özil’in Twitter üstünden yaptığı bu açıklamanın oluşturduğu gündem ve yarattığı etkiye bakıldığında çok doğru bir iletişim süreci izlediği gözlenmektedir. Bu açıklamalar tüm uluslararası medya kanallarında “Mesut Özil ırkçılık sebebi ile Milli Takımı bıraktı” şeklinde manşetlere konu olmuştur. 2009’dan beri Alman Milli Takımı’na büyük başarılar kazandıran Özil’in bir kalemde silinmesini eleştiren haberler, bünyesinde birçok göçmen futbolcu barındıran Almanya’da büyük bir panik havası yaratmıştır. Özellikle Özil’in forma giydiği İngiltere’de medyanın bu

açıklamalara olan ilgisi hayli dikkat çekicidir. Almanya dışındaki pek çok futbol adamı Mesut Özil'e hak verirken, formasını giydiği Arsenal kulübünün ve takım arkadaşlarının destek mesajları da sosyal medyada dikkatleri çekmiştir (<http://www.tr.sputniknews.com>, 2018).

Bunların yanı sıra Özil'in açıklamaları Türk medyasında ve Türk siyasetçiler arasında da büyük ses getirmiştir. Cumhurbaşkanı, bakanlar, iktidar ve muhalefet milletvekilleri tarafından yayımlanan destek mesajları gündemde yer almıştır. Sağduyulu Alman siyasetçiler arasında olayların ortaya çıkartabileceği sıkıntıyı fark edenler de Özil'in açıklamalarını haklı bulmuşlardır. Almanya Adalet Bakanı Katarina Barley Twitter hesabından yaptığı paylaşımda, *"Mesut Özil gibi büyük bir Alman futbolcunun ırkçılık nedeniyle ülkesinde istenmemesi ve Alman Futbol Federasyonu tarafından sahiplenilmediği hissine kapılması bir alarm işaretidir"* diyerek bu konuda gelecekte yaşanabilecek sıkıntılara dikkat çekmiştir.

Suriye'de yaşanan iç savaştan sonra tüm Avrupa'da yaşanan mülteci krizi özellikle Almanya'da ırkçılık konusunun tekrar gündeme gelmesine sebebiyet vermiştir. Konu ile ilgili olarak Alman İçişleri Bakanı Horst Seehofer'in ülkesindeki iltica krizine ilişkin, "69'uncu doğum günümde 69 mülteciyi ülkelerine geri gönderdik" açıklaması ırkçı söylemlerin ülkedeki egemenliğine örnek olarak ele alınabilir (<http://www.yenisafak.com>, 2018).

Ülkedeki göçmenlerin uyum sürecine yıllar boyunca ciddi bütçeler ayıran Almanya'nın belki de bu konudaki en büyük başarılarından birisi olan Mesut Özil'in bu krizin merkezinde yer alması, Almanya'nın büyük emekler verdiği uyum çalışmalarını olumsuz etkilemiş ve özellikle de göçmenlerin uyum sorunlarının tekrardan gün yüzüne çıkmasına neden olmuştur.

Mesut Özil'in Alman Milli Takımı'nı bırakmasının ardından yaşanan tartışmalar hakkında ülkemizde de sosyal medya kullanıcıları tarafından da birçok içerik üretilmiştir. Bu bölümde Ekşi Sözlük'te Mesut Özil'in Milli takımı bıraktığını açıkladığı 22 Temmuz 2018 günü paylaşılan içerikler incelenecektir.

3. Yöntem

Ekşisözlük'te 22 Temmuz 2018 ile 24 Temmuz 2018 tarihleri arasında en fazla içerik paylaşılan başlık “mesut özil” başlığı olmuştur. Bu iki günlük süreç içerisinde Mesut Özil hakkında 498 tane içerik üretilmiştir. Bunun yanı sıra konu ile ilgili “mesut özil alman milli takımını bırakması” başlığı da açılmış ve bu başlıkta da 71 tane içerik paylaşılmıştır. Araştırmada bu başlıklarda en çok dikkat çeken içerikler söylem analizi yöntemi ile incelenecek ve Ekşi Sözlük kullanıcılarının konu ile ilgili yorumları analiz edilecektir.

Bu çalışmada yöntem olarak Söylem Analizi tercih edilmiştir. Söylem kavramı temel olarak “dil kullanımını, yani dille kurulan iletişim” olarak tanımlanmaktadır. Söylem ideoloji, bilgi, diyalog, anlatım, güç ve gücün etkisiyle eyleme dönüşen dil pratiklerine ilişkin süreçlerdir. Söylem sosyal, siyasi, kültürel ve ekonomik alanlar gibi, sosyal hayatın her alanı ile ilişkilidir (Sözen, 1999: 102). Van Dijk, söylem sayesinde ideolojilerin yeniden üretilerek günlük yaşamdaki ifadeleri önemli şekilde etkilediğini belirtmiştir. Van Dijk'a göre söylem, konuşmaya dayalı etkileşim, yazılı metin, semboller, simgeler ve anlamlandırmanın diğer göstergebilimsel veya multimedya boyutlarını içeren bir iletişim biçimidir. (Van Dijk akt. Meyer, 2001: 20).

Söylem çözümlemesinin tür odaklı değil, metin odaklı olması ve katı kurallardan uzak olması, çözümleme yönteminin haberler dışındaki farklı metin türleri üzerine uygulanabilmesini mümkün kılmaktadır. Bu çözümleme yönteminin haberler dışında farklı metin türlerine uygulanabilir olması ülkemizde özellikle sosyal medyada yapılan araştırmalarında, bu yöntemin tercih edilmesinin en önemli sebeplerinden birisidir (Çomu ve Halaiqa, 2015: 51).

Söylem analizi, günlük ifadelerin ve metinlerin söylenme bağlamında irdelenmesini amaçlamaktadır. Söylem analizi bireylerin kendi dünyalarını anlamlandırmak için dili nasıl kullandıklarına odaklanmaktadır. Söylem analizinin amacı, söylemin kendisini, yapısını ve fonksiyonlarını incelemek ve farklı kişilere ve zamana göre sonuçlarını tespit etmektir. Söylem analizi, değişik bakış açılarını

kavramak için de değerli fikirler elde etmeye yarayan bir yöntemdir. (Erdem ve Karakoç, 2018: 227).

Van Dijk'a göre söylem çözümlemesinin kesin çizgilerle belirlenmiş tek bir standardı yoktur. Ancak söylem çözümlemesi sırasında belli noktalara dikkat edilmesi gereklidir. Bu noktalar şu şekildedir:

- Söylemin bağlamını incelemek,
- Hangi grupların, iktidar ilişkilerinin ve ithafların bulunduğunu çözümlemek,
- Biz ve onlar hakkındaki olumlu ve olumsuz görüşleri ortaya çıkarmak,
- Önvarsayımları ve ima edilenleri açığa çıkarmak,
- Kutuplaştırılmış grup kanaatlerini vurgulayan tüm biçimsel yapıyı incelemek (Van Dijk akt. Durna ve Kubilay, 2010:71).

Van Dijk, zihinsel temsillerin en fazla "biz-onlar" karşıtlığı şeklinde biçimlendiğini ifade etmektedir. Bu zıtlıklar, "biz" ile ilgili konulara bir olumluluk atfederken "onlar" ile ilgili konuların olumsuz şekilde sunulmasıyla önyargıların ve ırkçı söylemlerin tekrardan üretilmesine yol açmaktadır (Van Dijk akt. Durna ve Kubilay, 2010: 70).

Araştırmanın inceleme alanı olarak olarak Ekşi Sözlük sitesi tercih edilmiştir. Bu araştırma kapsamında Ekşi Sözlük sitesinde kullanıcıların oluşturdukları başlıklar ve yaptıkları yorumlar üzerinden ürettikleri nefret söylemleri incelenirken kullanıcıların paylaştıkları içeriklerin ortak noktaları araştırılacaktır. Herhangi bir kişi, olay ya da bir grup hakkında açılan başlıklarda kullanıcıların kullandıkları "biz ve onlar" dili ırkçı söylemlerin ortaya çıkmasına yol açabilmektedir. Bu bağlamda Ekşi Sözlük platformunda kullanılan söylemlerin içeriklerini incelemenin gerekli olduğu düşünülmektedir.

Araştırmada kullanılan içeriklerin yazım veya noktalama hatalarına müdahale edilmemiş ancak küfürler noktalananarak sansürlenmiştir.

4. Bulgular

Ekşi Sözlük'te “mesut özil” ifadesi aratıldığında 142 adet başlık görüntülenmektedir. Bu başlıkların 43 tanesi içerisinde Mesut Özil'e yönelik nefret söylemi barındırmaktadır. Ancak araştırmayı sınırlamak amacı ile çalışmada yalnızca Özil'in ırkçılığa maruz kaldığını ve Alman Milli takımını bıraktığını açıkladığı 22 Temmuz 2018 tarihinde “mesut özil” ve “mesut özil alman milli takımını bırakması” başlıklarında paylaşılan içerikler incelenmiştir. Bu başlıklarda en çok etkileşim alan (Ekşi Sözlük'teki ifadesi ile “favorilenen”) ilk 10 içerik Tablo 1'de belirtilmiştir.

Tablo 1: Mesut Özil'in Alman Milli Takımını Bırakması Hakkında Dikkat Çeken İlk 10 İçerik

Sıra	İçerik	Favorilenme Sayısı
1	türk milli takımında oynamayı istemedi ama bu hızla giderse zonguldak'tan birinci sırada akp milletvekili olabilir.	638
2	almanya'nın çomar sağcılar tarafından ırkçılığa maruz kalmış futbolcu. bu sağcılar her yerde aynı gerizekalılıklarını sürdürüyorlar.	347
3	almanlar tarafından ırkçılığa maruz kalan oyuncu. kendisine yapılan ahlaksızlıktan başka bir şey değildir.	257
4	almanya da yaşayan futbolcudur. avrupalı olarak nitelendirdiğiniz faşist ırkçı almanların, saldırısına maruz kalmış türkler adına konuşmuştur. sizin gibi hatta gözünü tayyip erdoğan düşmanlığı bürümüş bazılarınız gibi haybeye konuşmamış türk vatandaştır.	230
5	o kadar hizmetine rağmen almanlar tarafından ırkçılığa uğramış yürekli insan. her şeyden öte türk.	110
6	futbolculuk sonrası kariyeri için yol yapan şahıs. atalarına saygısızlığı önceki verdiği demeçlerle çoktan yapmıştır. bu adam da kariyerinin sonlarına doğru en âlâ milliyetçi-muhafazakar olmazsa bir şey bilmiyorum.	104
7	ı am german when we win, but ı am an immigrant when we lose. --- spoiler --- duygulandırmıştır.	103
8	ırkçı nazi kalıntılarına hakettiği cevabı verip alman milli takımını bırakmış. bazı alman götü yalayıcıları da başlamış yine siyasi kariyer falan diye ötmeye. tabi siz karakersiz yavşaklar olduğunuz için şaşırmanız normal. haysiyet onur gibi kavramlar size oldukça uzak şeyler. edit: değil kendisini sıçtığı boku görseler “abi bi resim çekilelim” diyecek tipler çomar diyorlar adama. neden? çünkü erdoğan ile resim	93

	çekildi. sadece bir resim. allah muhafaza cumhurbaşkanı ile ilgili olumlu bir cümle kursaydı ana avrat söverdiniz adama.	
9	heykelini yapsalar, d.....ğına beton yetmez. S..erim sizin yapacağınız ırkçılığı deyip milli takımı bırakmış.	88
10	faşist o....u çocuklarına gereken ayarı vermiştir. lafa gelince özgürlük ve demokrasi, icraate gelince neden erdoğan ile görüştün. yahu bu erdoğan savaş suçlusu mu, terörist mi, insan kaçakçısı mı, uyuşturucu mafyası mı nedir arkadaş bu kin. seversiniz sevmezsiniz ona lafım yok ama türk kökenli bir oyuncunuz erdoğan ile fotoğraf çekti diye neden aylardır tantana yapıyorsunuz o....u çocukları. helal olsun mesut kardeşim, iyi yaptın bu nazi ruhlu p.....nklere! ilkey da bırakır umarım kendi aralarında oynasın i...ler.	69

Kaynak: <http://www.eksisozluk.com>

Mesut Özil'in yaptığı açıklamalar sonrası Ekşi Sözlük'te üretilen içerikler incelendiğinde yazarların paylaşımları arasındaki fikir ayrılıkları göze çarpmaktadır. En çok dikkat çeken 1 numaralı içerik ve 6 numaralı içerik konuya siyasi bir açıdan bakmış ve Mesut Özil'in bu açıklamalarla politik bir çıkar elde etmeyi hedeflediğini ima eden ifadelerde bulunmuştur. Özil'in maruz kaldığı ırkçı söylemlere karşı kendini savunmaya çalışmasının siyasi bir malzeme olarak algılanması Türkiye'de yaşanan politik kutuplaşmanın yaşamın her alanında kendini göstermesine örnek verilebilir. Bu durum olayın futboldan ve ırkçılıktan çıkıp bambaşka bir şekle sokulmaya çalışıldığının göstergesidir.

Araştırmada yer alan ve dikkat çeken bir diğer içerik ise Mesut Özil'i savunan ve ona destek veren paylaşımlardır. Bu paylaşımlardan 3,5 ve 7 numaralı içeriklere bakıldığında Özil'e pozitif ifadelerle destek verildiği gözlemlenmektedir; ancak geri kalan 2,4,8,9 ve 10 numaralı içerikler incelendiğinde Özil'e destek verilmeye çalışılırken nefret söylemleri içeren ifadeler de kullanıldığı görülmektedir. İrkçı ifadelerle maruz kalmış bir insanı savunurken hakaret içeren cümleler kurmak, küfretmek ya da genelleme yaparak bir toplumu ırkçı ya da faşist gibi gösterme çelişmesine düşüldüğü de gözlenmektedir.

1,4,6,8 ve 10 numaralı içerikler ise Özil olayını sanki bir iç siyaset malzemesi gibi ele almış ve olayı bu şekilde yorumlama yoluna gitmişlerdir. Ekşisözlük

yazarlarının Mesut Özil hakkında ürettikleri içeriklere bakıldığında farklı dünya görüşlerine sahip olan yazarların politik kamplaşmaları gözlemlenebilmektedir.

SONUÇ

Türk asıllı Alman Milli futbolcu Mesut Özil'in maruz kaldığı ırkçı söylemler sebebi ile Almanya Milli Takımı'nı bıraktığını açıklamasının ardından konu ile ilgili Ekşisözlük'te paylaşılan içerikler incelenmiştir. Olayın Türkiye'deki siyasi kutuplaşmalar üstünden yorumlanması oldukça dikkat çekici bir sonuç olarak tespit edilmiştir. Bu durum futbolun yalnızca bir oyun olarak değil; aynı zamanda siyasi bir gündemin parçası olarak da yorumlandığını ve değerlendirildiğini göstermektedir. Mesut Özil hakkında üretilen içeriklerin maruz kaldığı durum ile ilgili pek bir alakası olmamasına rağmen dikkat çekmesi futbolun bir popüler kültür ürünü olarak toplumun her alanı ile bir bağının bulunduğunu göstermektedir.

Mesut Özil ırkçı ve ayrımcı ifadelerle maruz kalan ilk futbolcu değildir. Avrupa'da futbol oynayan birçok siyahi, Afrikalı, Yahudi, Müslüman vb. futbolcular da bu tarz ırkçı söylemlere maruz kalmıştır. Futbol dünyası bu tarz örneklerle doludur. Mario Balotelli, Dani Alves, Zinedine Zidane gibi futbolcular ırkçılığa maruz kalan futbolculardan sadece birkaçıdır. Ancak ırkçı ifadelerle maruz kalan futbolcularla alakalı rahatsız edici konulardan birisi de ırkçılığa maruz kalan futbolculara verilen desteklerin o futbolcunun şöhreti ile doğru orantılı olmasıdır. Futbol camiası kime ırkçılık yapılırsa yapılsın şöhreti ve yeteneğine bakılmaksızın tüm olumsuz olaylara karşı aynı şekilde tepki koymalıdır. Bu bağlamda ırkçı, islamofobik söylemlere maruz kalan ilk futbolcu olmamasına rağmen Mesut Özil'in bu kadar fazla gündem olmasının sebeplerinden birisi de Özil'in sosyal medyada en çok takip edilen ve en çok para kazanan futbolculardan olmasıdır.

Zamanında Türk Milli Takımı'nı seçmediği için Türk medyası tarafından eleştirilen Özil'in, Alman Milli Takımı'nı bıraktıktan sonra da siyasi bir amacının olduğunun düşünülmesi, aslında dünyadaki tüm göçmenlerin ötekileştirilmesi ve aidiyet sorununa örnek olarak gösterilebilecek bir durumdur.

Bununla birlikte Mesut Özil hakkında yapılan yorumların geneline bakıldığında spor ve siyaset ilişkisinin boyutları dikkat çekmektedir. Mesut Özil hakkında Alman basınında yer alan haberler mülteci sorunları ile birlikte Avrupa kıtasında genel olarak yükselen milliyetçi söylemlerin bir yansıması olarak görülebilir. Avrupa’da son zamanlarda yükselişe geçen aşırı sağcı politikalarla birlikte siyasetçilerin ırkçı söylemlerinin sayısı artmış ve bu söylemler aşırı sağ partilerin popülist politikalarının bir malzemesi olmuştur. Bu durum ırkçılığı ve yabancı düşmanlığını Avrupa halklarının gözünde normalleştirerek ve Avrupa’da yaşayan tüm azınlıkların yaşamlarını tehdit eder seviyeye ulaştırmıştır.

Mesut Özil hakkında yalnızca Alman basınında değil, Türk basınında da oldukça fazla haber çıkmıştır. Ülkemizdeki iktidar ya da muhalefet partilerinin temsilcileri Mesut Özil’i destekleyen açıklamalarda bulunmuştur. Futbolun kitleleri harekete geçirme gücü ve gündem belirleme potansiyeli siyasetçilerin ister istemez bu konuya dahil olmasını sağlamıştır.

Ülkeler arasında yaşanmış olan sıkıntıların bu olay üzerinden yeniden gündeme gelmesi, geçmişin rövanşının kazanıldığı düşüncesi ve toplumsal onurun canlandırılmasına yönelik bakış açısı ile yaklaşılması, ırkçı söylemlerin engellenmesi için mantıklı bir yöntem olarak görülmemektedir. Mesut Özil’e destek olunmaya çalışılırken başka bir ulusu tümünden ırkçı olarak yaftalamak da nefret söylemi kapsamına girmektedir. Dolayısıyla bu tarz ifadeler de Mesut Özil’in maruz kaldığı ırkçılığın farklı bir türü olarak adlandırılabilir. Futbolda ya da herhangi bir olay karşısında nefret söylemi ve ırkçılıkla mücadele etmenin en samimi yolu ırkçılığın ve yabancı düşmanlığının her türlü ifadesini reddetmektir.

Son olarak nefret söylemleri ile mücadele etmek için bazı öneriler sıralanabilir:

- Futbolun kültürleri ve toplumları kaynaştıran unsurlarını ön plana çıkartan içeriklerin oluşturulmasına yönelik çalışmalar yapılması,
- Taraftar gruplarının nefret söylemleri ile ilgili ortak bir bildiri metni yayınlaması,

- Futbolcu sendikalarının nefret söylemine maruz kalan futbolcularla ilgili destek veren mesajlar yayımlayarak kamuoyu oluşturması,
- Nefret söylemi ile mücadele konusunda medya okuryazarlığı ve yeni medya okuryazarlığı eğitiminin pedagojik formatlara uygun olarak ders okutulması ve böylece insanların medyaya karşı eleştirel bir bakış açısı oluşturması,
- Futbol kulüplerinin medya içeriklerin futbolda nefret söylemlerinin engellenmesine yönelik bilgilendirici ve farkındalık arttıran içerikler oluşturması,

Bu öneriler doğrultusunda sosyal medyanın etkileşimli yapısının futbolda nefret söylemlerini engellemek için güzel bir imkân sağladığı söylenebilir. Nefret söylemini tamamen yok etmek mümkün olmasa bile, futbol ile ilgili nitelikli içeriklerin daha fazla görünür olması, futbolun egemen dilinin dönüşümünü gerçekleştirebilir. Son zamanlarda futbol ile ilgili sosyal medya ortamlarında nitelikli işlerin de yavaş yavaş görünürliğünün arttığı gözlemlenmektedir. Bu öneriler doğrultusunda nitelikli içerik üreticilerine ihtiyaç duydukları maddi ve manevi desteklerin verilmesi ile birlikte gelecekte futbolun daha temiz ve kapsayıcı bir dile kavuşacağı düşünülmektedir.

KAYNAKÇA

ALANKUŞ, Sevda (2003). Yeni İletişim Teknolojileri ve Medya, Der. Sevda Alankuş, / Habercinin El Kitabı Dizisi, İstanbul: IPS İletişim Vakfı Yayınları.

BİNARK, Mutlu ve BAYRAKTUTAN-SÜTÇÜ, Günseli (2009). Türkiye'de İnternet Kafelerde Dijital Oyuncular-Yeni Medya Okuryazarlığı Neden Gerekli?”, (Editörler), Mutlu Binark, Günseli Bayraktutan Sütçü ve Işık Barış Fidaner, Dijital Oyun Rehberi: Oyun Tasarımı, Türler ve Oyuncu, İstanbul: Kalkedon Yayınları. s.187-224.

CLEAND, Jamie (2014). Racism, Football Fans, And Online Message Boards: How Social Media Has Added A New Dimension To Racist Discourse İn English Football. Journal of Sport and Social Issues, 38 (5), s.415-431.

- ÇINAR, Mahmut (2013). “Habercilik ve Nefret Söylemi.” Medya ve Nefret Söylemi Kavramlar Mecralar Tartışmalar. (Editör), Mahmut Çınar, İstanbul: Hrant Dink Vakfı Yayınları, s.137-155.
- ÇOMU, Tuğrul ve HALAİQA, İslam (2015). Web İçeriklerinin Metin Temelli Çözümlemesi, (Editör), Mutlu Binark, Yeni Medya Çalışmalarında Araştırma Yöntem ve Teknikleri, İstanbul: Ayrıntı Yayınları. s.26-87.
- DEUTSCHE WELLE, <https://www.dw.com/tr/alman-futbol-federasyonundan-%C3%B6zil-ve-g%C3%BCndo%C4%9Fana-tepki/a-43784110>, (Erişim Tarihi: 25.09.2018).
- DİRİNİ, İlden (2015). “Okur Yorumlarıyla Yeniden Üretilen Nefret Söylemi”, Yeni Medyada Nefret Söylemi, İstanbul: Kalkedon Yayınları, s.55-95.
- DURNA, Tezcan ve KUBİLAY, Çağla. (2010). Söylem Kuramları ve Eleştirel Söylem Çözümlemeleri, (Editör), Tezcan Durna, Medyadan Söylemler. İstanbul: Libra Kitapçılık. s.47-83.
- EKER, Ö. Gülin (2010). Futbolun Dayanılmaz Çekiciliği, Büyülenen Taraftar Portresi, Fanatizm ve Beşiktaş. Ankara, 22 (85), s.173-182.
- FARE NETWORK, http://farenet.org/wp-content/uploads/2018/06/Global-guide-to-discriminatory-practices-in-football_2018_v5.pdf. (Erişim Tarihi: 06.09.2018).
- FIFA (2016); <https://img.fifa.com/image/upload/vga5sv1yxeayptzrdudx.pdf> (Erişim Tarihi: 06.09.2018).
- İNCEOĞLU, Yasemin. (2013): Tartışmalı Bir Kavram Nefret Söylemi, (Editörler), Mahmut Çınar, Medya ve Nefret Söylemi Kavramlar Mecralar Tartışmalar. İstanbul: Hrant Dink Vakfı Yayınları, s.75-95.
- ERDEM, Burcu Kaya., & KARAKOÇ, Elif. (2018). Godwin Yasasında Çevrimiçi Tartışmaların Freni: Kültürel Bilinçdişi ve Tabular. 3rd Eurasian Conference on Language and Social Sciences, s.223-235.

- KEYMAN, E. Fuat (2013). Nefret Söylemi, Nefret Suçu, Demokrasi ve Birlikte Yaşama: Türkiye Örneği, (Editör), Mahmut Çınar, Medya ve Nefret Söylemi Kavramlar Mecralar Tartışmalar. İstanbul: Hrant Dink Vakfı Yayınları, 7-15.
- MEYER, Micheal (2001). Between Theory, Method, And Politics: Positioning Of The Approaches To CDA. (Editor) Ruth Wodak, Methods Of Critical Discourse Analysis. London: Sage Publication. s.14-31.
- NTVSPOR, <http://www.ntvspor.net/futbol/yine-izdiham---yine-felaket---579e2695c873cc3eb4255626>(Erişim Tarihi: 18.09.2018).
- PANKOWSKI, Rafal (2007).How to Understand and Confront Hate Speech. United for Intercultural Action, s.253-284
- POST, Robert (2009).Hate Speech. (Editörler) Ivan Hare and James Weinstein, In Extreme Speech and Democracy, Oxford University Press. Oxford, s.123–138.
- RİNG, C. Elizabeth (2013). Hate Speech in Social Media: An Exploration of the Problem and Its Proposed Solutions. University of Colorado.
- SÖZEN, Edibe (1999). Söylem: Belirsizlik, Mücadele, Bilgi/Güç ve Refleksivite. İstanbul: Paradigma Yayınları.
- SPAALJ, Ramon (2008) Men Like Us, Boys Like Them: Violence, Masculinity, And Collective Identity In Football Hooliganism. Journal Of Sport And Social Issues, 32 (4), s.369-392.
- SPUTNİK NEWS, <https://tr.sputniknews.com/spor/201807221034399540-ozil-alman-milli-takimi-birakti/> (Erişim Tarihi: 09.09.2018).
- SPUTNİK NEWS, <https://tr.sputniknews.com/avrupa/201805281033615404-afd-mesut-ozil-erdogan-fotograf-alman/> (Erişim Tarihi: 09.09.2018).
- TALİMCİLER, Ahmet (2014).Türkiye'de Futbol Fanatizmi ve Medya İlişkisi. İstanbul: Bağlam Yayınları.
- TDK, 2018 http://www.tdk.gov.tr/index.php?option=com_gts&arama=gts&guid=TDK.GTS.5b4e38a4389e66.69520883 (Erişim Tarihi: 25.09.2018).

- TİMİSİ, Nilüfer (2003). Yeni İletişim Teknolojileri ve Demokrasi. Ankara: Dost Kitabevi.
- TUNÇAY, Esra (2017). Medyada Nefret Söylemi: Ankara Patlaması Örneği, Marmara İletişim Dergisi, s.41-62.
- UEFA,https://www.uefa.com/MultimediaFiles/Download/uefaorg/Administration/02/59/06/63/2590663_DOWNLOAD.pdf (Erişim Tarihi: 23.01.2019).
- VARDAL, Z. Burcu (2015). Nefret Söylemi ve Yeni Medya. Maltepe Üniversitesi İletişim Fakültesi Dergisi, 2 (1), s.132-156.
- WEBER, Anne (2009). Nefret Söylemi El Kitabı, Çev. Metin Çulhaoğlu, Strazburg: Avrupa Konseyi Yayınları.
- YENGİN, Deniz ve BAYRAK, Tamer (2018). Tüketicinin Oyunlaştırılmasıyla Arttırılmış Gerçeklik, Üsküdar Üniversitesi İletişim Fakültesi Akademik Dergisi, 1(1), s.56-77.
- YENİ ŞAFAK, <https://www.yenisafak.com/dunya/alman-icisleri-bakani-69uncu-dogum-gunumde-69-multeciye-kovduk-3383415> (Erişim Tarihi: 23.10.2018).
- YUMUL, Arus (2013). Nefret Suçu ya da Ölü Vicdanlar Ülkesi, (Editör), Mahmut Çınar, Medya ve Nefret Söylemi Kavramlar Mecralar Tartışmalar. İstanbul: Hrant Dink Vakfı Yayınları, s.127-137.